

Adviescommissie_VWDR

PERSBERICHT

Woensdag 1 november 2023

Op wezenlijke onderdelen actie nodig voor versterking democratische rechtsorde

De steun voor democratie als systeem is in Nederland nog altijd hoog, maar op wezenlijke onderdelen is actie nodig om de democratische rechtsorde fundamenteel te versterken. Dat is de belangrijkste conclusie van de Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde (VWDR). De commissie adviseert om bij radicalisering, bedreiging en geweld een duidelijke norm te stellen en op te treden. "Maar dat is niet genoeg: we moeten ook kijken naar de sociale crisis, die een voedingsbodem vormt voor radicalisering. Voor te veel mensen werkt de democratie nu niet goed," aldus voorzitter Ahmed Marcouch, die het adviesrapport morgenmiddag aanbiedt aan de demissionair ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Hugo de Jonge, en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Karien van Gennip.

De adviescommissie is ingesteld door de regering, op verzoek van de Tweede Kamer. Die maken zich zorgen over polarisatie, radicalisering en mensen die afhaken bij de politiek. Aanleiding daarvoor zijn onder meer bedreigingen van politici, diverse protesten en heftige discussies in de samenleving. De commissie heeft ervoor gekozen ook het optreden van de overheid en politici zelf mee te nemen als punt van zorg.

De commissie dringt er bij de politiek op aan om van het versterken van de democratie een topprioriteit te maken voor het nieuwe kabinet. "We doen hiermee een dringende oproep om de democratische rechtsorde weer voor iederéén te laten werken," aldus voorzitter Marcouch. "Gelukkig gaat er veel goed in onze democratie, dat moeten we met z'n allen koesteren. Maar daarvoor is ook nodig dat we het noodzakelijke onderhoud plegen en snel serieus werk maken van de verandering die nodig is. Het is niet te laat om in actie te komen, maar duidelijk is ook: we kunnen zo niet doorgaan."

Mensen die afhaken worden eigenlijk weggeduwd

Op met name drie onderdelen is de democratie verzwakt geraakt, ziet de commissie, en is de situatie zo ernstig dat hiervoor dringend aandacht nodig is. Ten eerste worden te veel burgers nu systematisch zo ernstig benadeeld, dat de sociale grondrechten voor hen niet worden waargemaakt. Deze mensen ervaren niet dat de democratische rechtsorde voor hen werkt en haken hierdoor af. "Maar eigenlijk haken ze niet af: ze worden weggeduwd. En dat is in een democratische rechtsorde ontoelaatbaar," aldus de commissie.

Een tweede bedreiging is een sterk wij/zij-denken, dat de maatschappelijke dialoog belemmert. Met name bij thema's als identiteit en verdeling van schaarse middelen kan dat leiden tot vergaande polarisatie. Politici dragen daaraan bij door hoe ze met elkaar omgaan en vaak vooral bezig zijn met de schuldvraag. Ook media en sociale media hebben hierbij een rol. Zo maakt de commissie zich zorgen over 'fringe bubbels', de verspreiding van desinformatie en de afhankelijkheid van socialemediabedrijven. Derde punt van zorg zijn rechtstreekse gevaren zoals de georganiseerde criminaliteit, bedreigingen en (oproepen tot) geweld. Bijvoorbeeld tegen politici, bestuurders, wetenschappers, juristen en journalisten. "Het intimiderende effect ervan is groot."

Wetten toetsen op sociale grondrechten en met 'Praktijkautoriteit'

Het rapport bevat diverse aanbevelingen 'om de democratie weer voor iedereen te laten werken'. Zo adviseert de commissie om bij overheidsbeleid verplicht te toetsen en evalueren wat de effecten zijn op sociale grondrechten, zoals recht op huisvesting, sociale zekerheid, gezondheidszorg en onderwijs. In een 'Staat van de grondrechten' zou de overheid jaarlijks stil moeten staan bij de ontwikkelingen rond de sociale grondrechten. Voor meer tegenspraak vanuit de samenleving zou ook een 'Praktijkautoriteit' met ervaringsdeskundigen wetten moeten evalueren. Bovendien adviseert de commissie om hiervoor de bezuinigingen op de sociale advocatuur terug te draaien en met name de lokale en regionale journalistiek te versterken.

Noot voor de pers: neem voor meer informatie en interviewverzoeken contact op met onze perswoordvoerder via 06 43 62 34 22

Adviescommissie_VWDR

PERSBERICHT

De commissie ziet verder dat mensen met problemen nu vaak verstrikt raken in een 'lokettenjungle'. Ze adviseert de overheid om te gaan werken vanuit de 'geenloketgedachte', met laagdrempelig en persoonlijk contact via een team in de buurt, een voorspelbaar toeslagenstelsel en automatische toekenning van regelingen waarbij de overheid het risico op fouten op zich neemt.

Aantrekkelijk burgerschapsonderwijs met examen voor alle leerlingen

De commissie doet ook aanbevelingen om affectieve polarisatie in de samenleving tegen te gaan en het gesprek met elkaar te stimuleren. Een belangrijke rol ziet de commissie voor burgerschapsvorming in het onderwijs om democratische vaardigheden te leren. Alle leerlingen zouden het vak burgerschap of maatschappijleer moeten krijgen, afgesloten met een examen. Een nationale feestdag voor de democratie zou eraan kunnen bijdragen dat ook volwassenen zich meer betrokken voelen bij de democratie. Verder adviseert de commissie een programma voor lokale en nationale dialoog bij gepolariseerde kwesties.

De commissie kijkt als het gaat om de polarisatiedynamiek ook nadrukkelijk naar media, platforms voor sociale media en de politiek. Politici zelf zouden zich bewust moeten zijn van hun voorbeeldrol en beter kunnen letten op de toon van het debat, vindt de commissie. Debatteer inhoudelijk op basis van waarden en "bewaak een stijl die past bij geloofwaardige dragers van de democratische rechtsorde," zo klinkt het advies. Europese regelgeving zou moeten afdwingen dat sociaalmediabedrijven transparanter worden over algoritmes en hun effect op de zogenaamde 'fringe bubbles'. En zelf zouden die bedrijven meer moeten doen tegen de verspreiding van desinformatie, bijvoorbeeld met fact checking en een autoriteit voor sociale media naar het voorbeeld van klassieke media, vindt de commissie.

Zichtbaarder optreden tegen bedreigingen

Bij dreigingen met geweld zijn compromissen niet mogelijk: de norm moet gehandhaafd worden. Treed nadrukkelijker en zichtbaarder hiertegen op, adviseert de commissie. Door opsporing en vervolging, maar ook met 'stopgesprekken'. De politie komt dan bij meldingen van intimidatie bij de dader aan de deur om te laten merken dat dit is opgemerkt en niet getolereerd wordt. Georganiseerde criminaliteit is niet alleen een veiligheidsprobleem, maar vormt ook een ernstige bedreiging van de democratische rechtsorde. Erken en benoem dat, geef bestrijding hoge prioriteit en ondersteun gemeenten zodat die beter in staat zijn te reageren op misleidende informatie en complottheorieën en ondermijningsprocessen te herkennen aldus het advies.

Over de Commissie VDWR

De adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde is ingesteld door de regering, op verzoek van de Tweede Kamer. De commissie bestaat uit Ahmed Marcouch (voorzitter), Marianne van den Anker, Jelle van Buuren, Paul Dekker, Sana El Fizazi, Frans Geraedts, Evelien Tonkens, Rens Vliegenthart, Josse de Voogd en Natascha van Weezel. De centrale vraag die de commissie in het onderzoek heeft gehanteerd, is: Wie moet wát doen om de democratische rechtsorde fundamenteel te versterken? De commissie heeft hiervoor de belangrijkste pijnpunten in beeld gebracht, een gezicht gegeven en geanalyseerd; op basis van wetenschappelijke kennis, gesprekken met betrokkenen en experts en eigen praktijkervaringen. Om de boodschap kracht bij te zetten, heeft de commissie ook een korte film laten maken, waarin vijf Nederlanders aan het woord komen. Deze film is te bekijken via de website van de commissie: adviescommissie-vwdr.nl. Hier is ook het adviesrapport beschikbaar als download, net als een publiekssamenvatting in de vorm van een pamflet.